

Светите новомъченици от Баташкото клане

„Кога ще свърши мъченичеството на тази малка, но героична нация?”

(Виктор Юго в реч, произнесена в парламента на Франция на 29.08.1876 г., за жестокостите при потушаване на Априлското въстание, публикувана във в. „Le Rappel“)

Когато за пръв път прочетох писмата-репортажи на Джанюариъс Макгахан, описващи турските зверства, „кръстени” от Историята „клането” в Батак, съзнанието ми се противеше да приеме, че човешки същества са способни на такава жестокост. Това обстоятелство беше подсилвано от факта, че бях още „прохождащ” теолог (едва в първи курс) и представата за чистото Божествено „дихание” (Бит. 2:7), изпълващо всяко съзидание на Твореца, се сблъскваше с въображението ми, което дотолкова успешно ме пренасяше в предосвобожденски Батак, че успях да наблюдавам „преизподнята” с ужасените очи на Макгахан.

Разбира се, бях запознат с основните обстоятелства по темата от „Записки по българските въстания” на Захарий Стоянов и от докладите на Юджийн Скайлер и статиите на Едуин Пиърс, но те отстъпваха крачка назад пред

живото, потопено в кръв и сълзи перо на Макгахан.

Тогава често минавах по една от най-красивите софийски улици – „Иван Вазов“, и винаги покрай къщата-музей на писателя и поета в съзнанието ми един неукрепнал детски глас започваше да рецитира „Възпоминания от Батак (разказ на едно дете)“: „От Батак съм чичо. Знаеш ли Батак?“.

Преди задочната ми среща с Макгахан имах съмнения, че Вазов и тук е „пресолил“ фактите и „раздул“ историята, както нашият безспорно най-голям литератор – познавайки силата, на изкусно поднесената хипербола – често прави, какъвто е и случаят с очернянето на отец Кръстю Никифоров в „Левски“. Четейки пълнокръвната, стъпваща върху кости, документалистика на Макгахан обаче аз осъзнавах колко бледо може да бъде дори словото на гений като Вазов, когато се изправи лице в лице с ужасите от Батак. Но как започва всичко?

Началото

Още с началото на Априлското въстание на Батак била отредена значима роля – да заеме складовете в околните селища и да осигури провизии на въстаниците в околните територии, както и да блокира основни пътни артерии, за да попречи на турските войници да получават пратки с провизии. Част от въоръжените мъже от село Батак, водени от войводата Петър

Горанов и войводата Стефан Трендафилов Керелов-петстотник въстават срещу турската власт, но срещу тях са изпратена пет хиляди башибозуци (предимно местни помаци, българо-мохамедани, от съседните села), предвождани от Ахмед ага Касалицки, известен като Барутанлията (също помак), полицейски инспектор на Доспатската нахия, разположена в село Барутин.

На 1 май 1876 г., след решение на първенците на селото, бунтовниците предали оръжието си, но башибозуците ги нападнали и отсекли главите им. Батак бил обкръжен, а къщите – разграбени и изгорени. Хората се криели в църквата, училището и някои от чорбаджийските къщи, тъй като те били по-здрави и масивни.

Клането

На 2 май повече от 200 мъже, жени, деца и старци скрити в Богдановата къща се предали. Те били претърсени за ценни вещи, съблечени, за да не измърсят дрехите с кръвта си, след което избити. Бременни жени били разпаряни, а неродените им пеленачета били намушквани и изваждани от разкъсаните им утробы с байонетите на башибозуците. Всички зложници били набучени на колове и изпечени живи или обезглавени. Църквата „Света Неделя“ в Батак и училището до нея били последната надежда на християните за спасение.

И, като че ли, това е символ, доживял съвремието ни. Защото българският народ е оцелял и запазил своето национално самосъзнание единствено благодарение на светото ни Православие. Както по-големите храмове, така и малките селски църквици са били единствените кандила на надеждата и вярата, които са крепяли потиснатите християни в българските земи и са стопляли и осветявали мрачния им делник. Защото двата основни и най-важни стълба за живота и бъдещето на една нация са духовността и знанието. Храмът и училището. И говоренето за нацията, като понятие е възможно само когато тези два стълба се слоят и образуват неразрушимите темели на едно ярко и благословено бъдеще.

Разбира се, за някои безименни чиновници днес е „срамно“ предметът „Вероучение“ да се изучава като задължителен в системата на българското образование. Вероятно, за тях е непонятно, поради що предметът, наричан някога „Закон Божи“ (и вписван на първо място в школната диплома), трябва да бъде изучаван от младите и малки българчета. Безспорно, резултатите от този „срам“ и тази духовна „неграмотност“ са видими, за

всички, но нека се върнем в Батак.

200 души, укрили се в училищната сграда, били изгорени живи, а рано сутринта на 3 май башибозукът успял да проникне в двора на църквата и да избие хората в него. В храма те не успели да проникнат, защото била „залостена“ от укрилите се вътре. Защитата на „Света Неделя“ продължила три дни, което ядосало турците и те започнали да пускат в храма кошери пълни с пчели и запалена слама, напоена с газ. В резултат, много от хората вътре се задушили. В храма нямало вода, затова барикадиралите се копаели с голи ръце, за да намерят подпочвена вода и използвали зехтина от кандилата и кръвта на изкланите, за да утолят жаждата си. На третия ден съзнавайки, че вътре са обречени на гибел, оцелелите решили да излязат. Ахмед ага Барутанлията чакал отвън с башибозуците си, които изклали всички, с изключение на онези, които приели исляма.

По особено жесток начин са убити двамата свещеници – о. Петър и о. Нейчо. В житието на баташките новомъченици четем:

„Докато батачани се скрили в църквата... турците хванали отец Петър и му отрязали главата. Дошъл ред и на отец Нейчо. Турците искали свещеникът на всяка цена да се потурчи, защото знаели, че ако той се огъне и мнозина от народа ще последват примера му. Свещеникът отказал. Започнали мъченията: отсекли му ръцете, изболи му очите, скубели яростно брадата му... .. Обезглавили пред очите му една от дъщерите му, после другата, третата и така до седмата му дъщеря. Накрая отрязали едното му ухо, но оттам кръв не протекла. Той бил вече мъртъв. Въпреки това отсекли главата му и я хвърлили при отсечените глави на дъщерите му за назидание на другите клетници.“

Зверствата в Батак дори не могат да бъдат наречени „клане“. Защото клането, макар и жестока, е все пак бърза смърт, докато в Батак се развихрят най-примитивни сатанински страсти – садистична наслада, не просто от убиването, а от болката, сълзите и мъките на жертвите – често невръстни деца или неродени още пеленачета. И всичко това се извършвало от хора, които също са били нечии родители и нечии деца. А, след като са разпорвали утробите на родилки с дивашка настървеност и усмивки със същите тези окървавени ръце, часове по-късно, са галели собствените си деца вкъщи, хранели са се, работили са... Плакали са и са се смеели. Въобще, живеели са „нормален“ живот.

На фона, на тази умопомрачителна жестокост, със своята перверзност се

откроява убийството на кмета и духовен водач на Батак св. вмчк Трендафил Тошев (Керелов). Иронията тук е още по-зловеща, поради факта, че той е един от баташките първенци, които по-рано препоръчали Ахмед ага Барутанлията пред пазарджишките власти за полицейски началник и за тази негова добрина Ахмед ага му се „отблагодарява“ като разпорежда да извадят очите и зъбите му, да го набият бавно на кол и да го опечат на шиш. През цялото време св. вмчк. Трендафил бил жив.

Съпругата на сина му Ангел Керелов – Босилка, която е била очевидец на събитията разказва:

„... Чух Ахмед ага да заповядва със собствените си уста Трендафил да бъде набит на кол и опечен. Думите, които използва, бяха „Shishak aor“, което на турски означава да се набие на шиш като парчетата месо, наречени „кебап“. След това взеха от него всичките му пари, съблякоха му дрехите, извадиха му очите и зъбите и го набиха на кола бавно, докато той излезе през устата му. След това те го опекоха на огъня още жив. Той живя половин час в продължение на ужасната сцена. Овъглените останки на Трендафил лежах там един месец и тогава бяха погребани.“

Кръвта „крещи“

Изкланите в Батак – деца, бременни жени, неродени пеленачета, мъже и старци, според историческите данни и източници са около 5000 човека. Заедно с милионите невинно избити българи в периода на петвековното Османско владичество те образуват число, „достойно“ за геноцид. И както, когато Каин уби своя брат Авел „И рече (Господ): какво стори? Гласът на братовата ти кръв вика от земята към Мене“ (Бит. 4:10), така и кръвта на невинно изкланите християни, на неродените младенци, изтръгнати от майчините им утробы, продължава и до днес да крещи към нас и към своите палачи.

След края на Априлското въстание обаче Високата порта – с чието позволение са действали башибозуците в Батак – се опитва да измие ръцете си, като хвърля вината изцяло върху тях и за целта инсценира международно разследване, като обявява Ахмед ага Барутанлията за издирване заедно със сина му Молла Али и зетя му Молла Халил. Барутанлията бил осъден и

затворен в Мала Азия, но по-късно е помилван от султана. След подписването на Берлинския договор през 1878 г. е освободен и се е върнал в Барутин, където се занимавал с търговия, притежавал големи стада добитък и натрупал значително богатство.

В житието на светите Баташки новомъченици той е сравнен с цар Ирод, „само че евангелският Ирод детеубиец се оказал по-милостив от Ирод Отомански, защото оставил майките и бременните жени живи...“. Както е посочено в житието, Ахмед ага умира през 1881 г. от проказа, от която се разболял в Диарбекир.

Все пак кървавите зверства в Батак – в самия край на „просветения“ XIX век, не преминават незабелязано и без последствия. Интелектуалният елит на тогавашна Европа е възмутен. Всеизвестна е речта на хуманиста Виктор Юго във френския парламент по повод бруталното смазване на Априлското въстание, Оскар Уайлд фокусира общественото внимание върху темата със своя „Сонет за избиването на християните в България“, широк отзвук предизвиква и реакцията на Достоевски, както и на много други писатели и общественици.

Канонизацията

На тържествена Литургия в патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“ на 3 април 2011 г. Негово Светейшество патриарх Максим обявява канонизацията на мъчениците от Баташкото клане и освещава иконата на светите Баташки новомъченици. Паметта им се почита на 17 май.

А в горния ляв ъгъл на иконата самостоятелно е изобразен св. вмчк Трендафил – разпнат върху горяща клада. Там е изобразена цялата гореизложена и предадена от Босилка Керелова история: изгарянето на свекъра ѝ Трендафил Керелов и набиването на меч на невръстния ѝ син – внука на Трендафил.

Св. Трендафил има собствено място и в житието на Баташките мъченици, заедно със свещениците Петър и Нейчо и баташкия първенец Ангел Кавлака.

С решение от 30 май 2011 г. на Светия Синод Руската православна църква чества паметта на Баташките и Новоселските мъченици.

Прошката на Батак

Според една слабо известна история, когато Ахмед ага Барутанлията се разболял от проказа и плътта му започнала да гние върху него, предвкусвайки своя печален край, нещо в сатрапа, предвождал Баташкото клане, се пречупило и той пожелал да види не някой друг, а именно Ангел – сина на св. вмчк Трендафил (Тошев), чието зверско убийство лично разпоредил и наблюдавал. Изпратените от Барутанлията хора с учудване приели положителния отговор на Ангел.

Какво точно са си казали за историята остава тайна, но в книгата „През кръв и пожари“ четем следното:

- Добър ти вечер, Ахмед ага!...
- Евалла, чорбаджи...
- А бе тук видело няма ли?
- Няма! Нищо няма и мене ме няма...
- А челядта ти?
- Челяд! Има челяд, доде си здрав, доде можеш да даваш. Един ходжа се навърта понякога. Все дава ухо да разбере къде е Ахмедовото злато. Чака да ме намери мъртъв, да набара кемера ми...
- Няма ли барем борина в тоя дом?
- А-а-ах, Ангел чорбаджи! Удари му един чакмак на тоя дом, видело да стане

на всички и... да се свърши.

– Защо ти бях, Ахмед ага?

– Ако да беше от тия хора, дето да не разбират, нямаше да те викам, Ангел чорбаджи. Ти знаеш и не ме наказвай с питане. Прегреших!... Клетва дадох и излъгах; зло сторих на цяло село и зло намерих; от някогашния си приятел, баща ти, видях добро, а поисках да го видя опечен на ръжен...”

Ахмед ага поискал прошка и Ангел му я дал и от името на батачани. Преди да се върне в Батак той открил близките на Барутанлията, които трябвало да се погрижат за него, а след смъртта му Ангел Керелов отишъл на погребението му, на което Барутанлията сам го поканил по време на разговора им.

Според обичая на мюсюлманите, ако трупът се търкулне в гроба с очи към небето, значи покойникът е простен, ако пък очите му сочат към земята греховете му остават във вечността. Трупът на Ахмед ага Барутанлията паднал с очи към земята. Ангел отишъл и го обърнал с очи към небето...

pravoslavie.bg